

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛДНЕМ

РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ:
Львів, Ринок 10. П. пош.
Контр. пошт. шва. 143.322.
Адреса для телеграм:
„Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає
всі 1—3 год. передполд.
Реклама не чистається.

ПЕРЕДПОДАТА:
Місячно в країні 4-20 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 7-20 лір, Німеччині 7-30
марк, Швейцарії 3 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. кр.,
Румунії 150 лей, Польщі 7-30
зл., Австрії 7-30 шл., Японії
1 дол.

В справі оголо-
шень звертатися
до Адміністрації.
ЦІНА
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
17 сот.

Предмет торгу і дарунку.

Історія, якої завданням є подавати зміни й переміни, що захоплюють громадянства, систематизувати їх і освітлювати, показує наочно, що ніколи не було різких протилежностей між східною (російською) і західною (польською) культурою. На основі історичних даних можна доказувати якраз навпаки, а саме, що „exigetur a graeci“. Тільки в пісичий площині від часу до часу виривали розколювання, вибухала боротьба за поділення українських і білоруських земель.

Як загально, спершу персональна унія з Литвою (Ягайло), а після державна унія (люблінська) наложив на Польщу обов'язок боротьби з Московією. Та такий же обов'язок боротьби з Польщею одержала й Москва, скоро тільки захопила частину українських і білоруських земель. Однак і в площині політичної польсько-російської боротьби були моменти взаємного притягання й відторгнення, над якими домінував принцип поділу тих земель для кращого їх опанування і політичної, культурної та економічної нівелизації. Вже люблінська унія 1569 р., переведена під кличем „рівні з рівними, вільні з вільними“, завершилася насильним поділом українських земель, Королівськими декретами відірвано від литовсько-руської держави Волинь, Поділля і Київщину і приєднано ці землі до Корони. Руський елемент ослаблено поділом між дві держави: Польщу і Литву. Берестейська унія (релігійна) 1596 р. була консеквенцією люблінської і мала на меті ще більше ослабити український народ.

Зайвим було би згадувати всі умови з Польщею, починаючи від „привілеїв“ Казимира Великого через умови з Богданом Хмельницьким, Іваном Виговським (Гадяцький трактат 1658 р.), гетьманами Руїни аж до „золотих“ повстанчих грамот і варшавської угоди Петліюри 1920 р.

Та нам цікавіше буде розглянути другу сторону медалі: відношення Москви до України й Білорусі в їх боротьбі з Польщею та згадати поодинокі доби не лише польсько-російського відторгнення, але й притягання.

Московське царство, опісля російська імперія, а тепер радянська унія вважається освободительською пригноблених. Московське царство „освободжувало“ Українців і Білорусинів, російська імперія Славян, а радянська унія поставила собі у величчю весь світ з капіталістичного ядра і створити світову радянську республіку.

Якже московські царі „освободжували“ єдиновірних і племінно

споріднених Українців і Білорусинів?

Коли на початку XVI ст. ки. Михайло Глинський підняв боротьбу за природну супрематію руського елементу в об'єднанні польськими впливами Вел. Князівств Литовським, Москва не дала йому ніякої фактичної допомоги. Зовсім байдужо слухала Москва — як не заявив в своїй промові в Переяславі Богдан Хмельницький — „шестилітнього благання“ України про допомогу, а московський „Земський Собор“ на ті „благання“ клав резолюцію того змісту, що „Чепкаси не стерплять пуків великого государя“. Але скоро тільки велика українська революція подала польську могутність до розвалу, цар Олексій Михайлович „зглянувся“ на „благання Чепкасів“ (Українців) і прийняв їх під свою високу руку. Та за вдержання України при Москві треба було ще все так боротися. І замість послідовної боротьби, Москва продумує над тим, як би тільки прибрати до рук Україну, як би знищити її вольності, як би на неї наложити важке московське ярмо. В цьому напрямку розвивається вся хитрість Москви. За те з Польщею поводитися Москва не лише в рукавичках, але в р. 1667 остентативно наміскається над боротьбою українського народу за волю, заключаючи Андрусівський мир, яким роздерто живе тіло України. Андрусівська умова, ця кривава рана, довго являється завдяки Москві на живій тілі України. Майже всі українські гетьмани, навіть мало дотепний Демян Многогрішний, дорікають Москві за Андрусівський мир і вимагають його зрівняння. Але даремно.

В р. 1696 знову підтверджено Андрусівський трактат між Польщею і Московією. Гетьман Самійлович, що постійно наклепував Москві зречтисні спілки з Поляками проти Туреччини і зєднання України, після невдачного московсько-українського походу 1687 р., за підозрінням в його саботуванні, був тяжко покараний. Також вічні налягання гетьмана П. Дорошенка, щоби Москва об'єднала обидві частини України, не находили ніякого відгону. Хвастівський полковник Семен Палій даремно звертався через Мазепу до Петра I, щоби той згодився на об'єднання Правобережної України з Лівобережжю. Петро відповів, що він не хоче виходити в конфлікт з Польщею. І він не лише не вхвалив, але з Августом II. заключив союз проти Шведів, зберігаючи андрусівський в'язиш quo щодо України.

Москва не лише ніколи не обстоювала інтересів України, але й робила все можливе, щоби утвердити панування польської шляхти на Правобереж'ї та знищити останки української державності на Лівобереж'ї. Найкращим доказом цього криваве здавлення Катериною II. гайдамацьких рухів.

Росія поийшла капіталізувати боротьбу українських мас, гарбуючи найкращі куски з поділів Польщі. На цьому не кінець. Імператор Олександр I, під впливом ки. Чарториского довгий час носився з думкою прислати до Конгресівки Литви й Правобережжю Україну. Навіть російські революціонери добували симпатії Поляків коштом українських земель. Декабристи (Бєстужев-Рюмін) не лише — зрештою зовсім слушно — признавали незалежність Польщі, але віддавали польським революціонерам (Кржижановському і Гроденському) також ті землі, які не є „достаточні арусифіковані“ (Городенщину, частину губерній Виленської, Минської і Волинської). Сам Пестель заявив ки. Яблоновському в р. 1825, що декабристи після успішної революції відпустять Полякам з українських земель, що тільки зможуть. Проект конституції Серго-Соловєвича передбачував національні зібрання (установчі збори) в Москві, Варшаві, Рязі, Гельсінгфорсі, навіть в Іркутську, тільки не

в Києві. Українські землі в пахунках російських і польських революціонерів у найкращому разі були газ пулими, якщо російські революціонери не робили з них дарунку Польщі. Проект Бєстужева-Рюміна з початку XIX ст. здійснила революційна додатком арт. VII: „Польща дає особам української, російської й білоруської національностей, що перебувають в Польщі, на підставі рівноправності національностей, всі права, які забезпечують вільний розвиток культури, мови й виконання релігійних обрядів. Особи української, російської й білоруської національностей в Польщі мають право, а межах внутрішнього законодавства, культивувати свою рідну мову, організувати свої школи, розвивати свою культуру й закладати з цією метою товариства й спілки“.

Як бачимо, Москва ніколи не обстоювала інтересів України, а українські землі були в неї постійно предметом торгу і дарунку, очевидно — для „вищих цілей“. Ф. Ф.

Кольоніяльна авантюра.

Поразка Еспанців у Марокко. — Абдуль-ель-Крім — Суперництво держав. — Внутрішні настрої Франції.

Мароканська війна ввійшла в стадію, якою починається цікавити вся європейська політична думка, ажурена можливими воєнними комплікаціями. Як дозго в Марокку війну веде Еспанія з т. зв. Ріфенцями, ці бої мали затяжний місцевий характер. Аж ось в осени минулого року почався повільний зворот у загальній ситуації. Дарма, що Еспанія вислала туди 100.000 армію, напівдикі, кочуючі племена, яке кинуло не має більш 30.000 людей, привело Еспанців покинути свою смугу.

З цього менту на перший план виступає особа полководця африканських племен Абдуль-ель-Кріма. Еспанська смуга на побережжі сусімним з Гібральтаром, менша від французької, мала на меті не допустити Франції до Гібральтару й Англії до другого берегу проливу. Еспанську територію заселяли три різні африканські племена; сеюди, найбільшу, між простором Цаву та Джебалю від заходу, і простором Мелілі від сходу заселяють саме Ріфенці, найбільше воєнничі племена, що зосереджує довкола себе інші у війні проти Європеїців.

Коли Абдуль-ель-Крім справився з Еспанцями, він ударив на французьку залозу. Хоча з Франції вислали підмогу у війську та літаках і раніше вже приготувалися до цього нападу, оборона проти Ріфенців не дала задовольних успіхів. Для доцільного ведення боїв Французи мусіли би зайняти територію покинуту Еспанцями. А хоча Еспанці не можуть подобатися успіхи Ріфенців, вона одночасно ликається, що Франція, вийшовши переможцем, не погине бувшої еспанської колонії.

Тимчасово Абдуль-ель-Крім виявляє не лише стратегічний хист, але й дипломатичний. Його окружає авреол національного героя і релігійного апостола. Війна починає поширяти хаотичну боротьбу му-

судманів проти християн. В армії Абдуль-ель-Кріма має бути чимало німецьких та російських офіцерів. а воєніе анжарда має морем постачати англо-американське підпоясство. Англія, кажуть, мала мати до діла з незалежною державою Ріфенців, під своїм протекторатом, ніж з поширення впливом кольоніяльної Франції, яка сягне по Гібральтар.

Ця складна ситуація мала своєю довести Францію та Еспанію до тайного договору, щоби спільними силами, сушею та морем, притиснути африканські племена. Внутрішні ставовище Франції таке, що публічна опінія сильно схильована до підйому в Марокку. Коаліція крило лівого блоку висловлює щораз частіше своє невдоволення тим, що уряд не каже повної правди і готов відтягнути країну в авантюру на довшу мету, що коштуватиме чимало жертв у грошах та людях. Голова уряду Пайлсє заявив у своїй промові, що тут діло не йде про кольоніяльну експанзію, а про необхідну оборону перед нападаючими і збереження кордонів, призначених Франції Варсальським договором. А проте, хоча французькими військовими операціями в Марокку пролодити така велика індуїдуальність як ген. Люте, загально шанований як герой та письменник, трілохкі голоси на адресу війни в тьмній країні де і війну треба вести тьмю — не вгажують.

Вистає якнайменша неадача щоби теперішній уряд захитався. Ось якими питаннями, зверненнями на адресу уряду, засовує один з редакторів французьких деніків усю гостроту проблеми: „Вислано у Марокко підмоги. Скільки людей там? Скільки ще буде треба, щоби завести там своїй? Чи коли наша територія відхомириться, — перетанемо воявати? Чи може навпаки: використати з права — про-

Листи з Варшави.

(Від власного кореспондента.)

На окраїнах.

Коли я читаю чи чую від наших сусідів про корисне значіння та добрі впливи їхньої культури на наші окраїни, мені хочеться взяти за руку першого-ліпшого з них — енка чи пепеса, це ріжниця не робить — і привести його на окраїну Варшави, де я мешкаю вже четвертий рік. Це в кожному разі не Острів і не Коемінець, це столиця держави, звідси пів години їдеш трамваем до польського парламенту і 40 мін. — до палацу президента, тут горить електрика і телефони, але по широті скажу, що не знаю, де більше дикунства — тут чи серед Ескімосів та Папуасів.

Біля 9/10 туземного населення — це робітники. Шкож зробив уряд, що зробили врешті робітничі партії та професійні організації, щоб прикрасити життя цієї своєї робочої маси, внести хоч який-будь промінь світла і тепла в її життя?

— Нічого! Нічого!

Нема тут ні театру, ні кіна, ні якихбудь курсів для дорослих, ні прилюдних викладів — нічого! Люде живуть як у лісі, живуть як звірі. І як звірі гризуться.

Слина культурна допомога, яку оказує їм центр столиці — не хіба каретки скорої допомоги (погогола), які навідується сюди дуже часто.

Буквально кожної неділі і кожного свята я спостерігаю зі свого вікна таке явище. Збірається купка „товаришів“ — звичайно п'яних як хмара. Проводять дружно жартобливу розмову: через чверть години починається лайка, через пів години — бійка. Б'ються жорстоко і чим попало: голими п'ястками, стальними кастетами, палицями, залізною, револьверами, ножами.

Через якийсь час звичайно чуємо страшний крик, найчастіше жіночий або старечий, і тупотіння ніг. Це біжать до нашого господаря, який має телефон, і просять дозволу викликати поготівля.

— Що сталося?

— Ой нещастя? Казьо підстрілив Стася!

Або:

— Стасьо зарізав Ясіка!

Лише цей весни в нашому кутку

було три чи чотири таких випадки. А довірилих і не перелічись. Припадить поготівля, відловить підстріленого або підколотого парубка до шпиталю, а через 2—3 дні нещасті батьки звичайно ховають жертву окраїно-варшавської культури...

Буває, що центр столиці ще раз відгукується на справу. Так зваений „червоний“ Курсер (є така жовта-прожовта варшавська вечірня газетка) накинується на „сензацію“ і з захопленням глузує... над ким? Над собою хіба та над своєю хваленною культурою!

Треба зазначити, що чотири, навіть три роки тому таких сумних явищ тут не спостерігалось. Було тихо і пристойно.

Якаж тому причина?

Мій сусід пояснив мені, що за час німецької окупації тут заведено добрий лад, який відчувався і потім... *Sapienți sat.*

Особливо важким тепер уявляється становище дітей на окраїнах польської столиці. Навколо скільки хочете вільних клатів міської землі, але щоб хтось подумав про улаштування принаймні невеличкого майданчику для дитячих забав та прислав сюди якусь панночку-фребелічку — ні, до цього польські культуртрегери ще не доросли. Діти весь час перебувають на вулиці та вчать всякої гідоти від старших добузів. Між дітьми є алкоголь і злодії. І це діти робітників, якими спеціально опікується аж дів'ять чи навіть три політичних партій!

Отже не бачать люде свого підносом, не вміють управитися з власною бідною, зробити лад у своїй хаті, а беруться за чуже, прагнуть комусь приклади подавати та базікають свої нісенітниці про культурні впливи на окраїнах.

Senex.

22. V. 1925.

Ще про самогубство Савінкова.

В Парижі живе жінка Савінкова, яка звернулася до генерального секретаря Ліги прав людини з таким листом: „Газети повідомляють про самогубство Савінкова. Звертаюся до вас із проханням допомогти мені перевірити цю вістку, бо подібні її видаються мені неправдоподібними та суперечними. Вистарає один факт, що вістка про самогубство появилася шойно сім днів по тім, як наступило те буйне самогубство. З другого боку відомо, що в келіях політичних в'язнів немає незакатованих вікон. Московський кореспондент агенції Ава-а, який цілком недавно відвідував Б. Савінкова у тюрмі, скрістатував, що Савінков був у дуже добром настрою. Як отже власниці те самогубство, яке свідчило би про повну депресію. Я, а також і близькі друзі Савінкова, що добре знають його психологію, не можуть допустити самогубства. Тому вдаюся до високого морального авторитету Ліги та прошу з'ясувати все можливе, щоб прилучити промінь світла в цілу цю справу“.

Ліга прав людини віднеслася з цій справі до радянського посла в Парижі Красіна. Апелюючи до чисто людських його почуттів, просить вона, щоб Красін дав вичерпуючі відомості про загадкову смерть Савінкова, які Ліга хоче передати вдові та синові Савінкова.

Так отже найблизші Савінкова, бо жінка і син не вірять у самогубство. Вони певні, що Савінков не з тих, які зневірюються та падають душою до тієї міри, щоб накладати на себе руку. Безперечно, що їхні сумніви щодо самогубства сперті перш за все на всесторонньому знанні тої загадкової людини. Чи навіть тій близькій особі як жінка і син могли збагнути всю повну суперечність та невимовно загадкову душу вогибшого — це інша справа.

Та сам факт, що ці близькі особи домагаються при допомозі французької Ліги прав людини висвітлення загадочного кінця Савінкова є дуже пророчистий. Він кидає зовсім нове освітлення на справу та стає причиною нових газетних і політичних комбінацій на адресу боз-

зовжувати війну? Доки? Чи ввійдемо у переговори з Абд-ель-Крімом? Чи може лише згодимося на його повне підданство? Чи може стоятимемо готові до нової війни, лякаючись його дальших наступів? Чи рахуємося з можливістю, що треба буде виправити кордони? Віддамо його плодородні поля, необхідні для його прожитку? Коли хочемо лишити йому лише безаллодний відліг, а який спосіб забезпечити себе перед новими нападами, до яких будуть приневолені голодом ці воєнні племена? Хто рішатиме про це і хто вступить у переговори — чи генеральна управа в Марокко чи уряд?”

Французькі патріоти, що не є імперіалістами, лякаються того самого, чого й еспанські та англійські імперіалісти, німецькі генерали на службі Абд-ель-Кріма та російські комуністи: — щоб Франція не ввійшла в смак війни своїми успіхами в Марокко і не поширила чадто сильно своїх колоніальних територій. І тим дивніше, що при такій гармонійній згоді щодо одного пункту — саме цього одного не можуть вони в згоді перевести. Війна велеться далі, як звичайно: до першого поважного захитання фронту однієї з воюючих сторін.

Увага. Кооперативна, торговельна й інші підприємства! Хто в Вас досі не прислав грошей і виказів з угоди кооперативного тижня для „Рідної Школи“ до Головної Управи УПТ. Львів, Ринок 10., нехай зробить це негайно — найдалі до 5. червня 1925. р., щоб через пропускання у загальному аиставленні писанки на „Рідну Школу“ не вийшли які непорозуміння, що могли підірвати довіру до Кооператива та інших того роду організацій. — Краєвий Союз Ревілійний, Українське Педагогічне Товариство.

Склад нового українського радничого уряду.

Для 10. травня відбулася у Харкові перша сесія новообраного Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету на чолі Рад 9-го скликання. До складу президії ВУЦВК-ту обрані на тієї сесії наступні особи: Петровський, Буценко, Угоров, Владиславський, Шумський, Булат, Загонський, Соцков, Каганович, Скрипник, Поляков, Мусулбас, Шліхтер, Гаврилин, Лебідь, Якуба (безпартійний робітник) і Покко (безпартійний селянин). Головою ВУЦВК-ту обрано Петровського, секретарем Буценка. Весь старий склад Народного Комісаріату (Ради Міністрів) остав той самий, що в минулому році. Головою Ради Народних Комісарів України є далі Чубар.

Д-р Іван Курявцев.

По Югославії та Італії.

(Вражіння з подорожі.)

Танговий шал. — Чому не Тдемо? — Дубровник. — Місто та населення. —

Шкавий психічний обсяг запримітив я тепер в Абаші, Югославії, навіть на пароплавах: а саме танечний шал, який опанував молодих і старих. У пансіонах, каварних, ресторанах нема іншої балачки, як про танці, танці. Всі гості збираються рано коло 10. години перед полуднем в „Grand Café Quatre“ на сніданок, починається музика і все — старе та молоде танцює до нестями. Така забавка триває до 12—1 години в полудне, — по 4-й сполудня те саме, а по вечері від 10—1 вночі і далі. Цей самий танечний шал видался на пароплавах і в салонах. Перед полуднем і поплудні танцюють грубі, череваті Німці, Німкни і тонкі хорватські та сербські панночки мов навійжені, до безпам'яті.

В Італії, там, де я був, себто в Триєсті, Горичі, Абаші, Фіюме, Венеції, життя дешевше як у нас на 100 прц., таксамо вбрання, капелюхи, білля, обув. Цього року життя 20—30 прц. дорожче як торік, через те, що ліра втратила на вартості. І в „Zaplo Anno“ великий, напівчужинці. Мене питали часто в Італії і Югославії, чому так мало гостей з нашого краю. Я подавав за причину збубожіння по війні і кориснові перешкоди, велику оцлату

за паспорт. Щоб паспорт коштував у нас 20—50 доларів, цьому ніхто з чужинців не вірив, а кожний собі гадав: „бреши, небоже — паспорт заграницею скрізь коштує пів до 2 долари найбільше“.

Відвідавши своїх і випочавши трохи, поїхав я з Триєсту поспішним пароплавом до Дубровника (Рагузи). Гнала мене туди якась непереможна сила. Не міг я висидіти на однім місці, хотів я там відшукати гріб одинокого брата, якого я сам відвіз туди перед 34 роками на лічення і який там помер. За весь цей час не мав я нагоди туди поїхати. Ізла морем серед прегарної природи, багато сонця здож гористого побережжя Далматії, де у підніжжя гір повно оливокових, цитринних та помаранчевих гаїв і південної рстотинності, безжончече число островів та чудове Адриатське море захопили ціле моє ество.

До Дубровника відізхасмо розлогим гарним деістом Грва (Гравова), який зі всіх боків оточений горами — горбами вкритими чудовими оливоковими, фіговими, цитринними та помаранчевими гаями та винними рстотинністі, повно пахучих квітів, одендрів, рож. З Грва йде гарна дорога понад море до Дубровника, яка називається „Пут од Грва“ (bella vista по італійськи). По обох бокях дороги чудова рстотинністі; а придорожних мурів звисають різнобарвні рожі та інші квіти, а здовж попри городи чарівне безкрає синє море, яке невпинними хвилями бе з'являються скелі.

Місто Дубровник (Рагуза) чистеньке, гарне, старе культурне римське місто, яке має за собою стару історію. Воно засноване ще за часів ілірійської держави; якийсь час було вільним містом, відтак перебуло панування Венеціан, Мадярів, Турків, Французів, Австрії, а вкінці перейшло, як чисто славянське місто, з хорвато-сербським населенням до Югославії. Дубровник має свою світлу історію; воно було багате, мало до 50,000 мешканців. Великий землетрус у році 1667 зрівняв його зі землею; всі будівлі, разом із церквами розсипались у румошища, а ціле населення згинуло так, що в живих лишилося біля 500 людей. Населення Дубровника кріпке, гарної будови тіла, кремезне, високого росту, широкоплече, з гарним, симпатичним виглядом лица, з орлиним носом. Крім урядничої класи всі інші носять народно одежу, яка підносить гарну стать. Жінки також гарні. Підсоння тут пріємне, гаряче, зими майже нема, рстотинністі чудесна, буйна, полуднева.

Місто розділялося у підніжжя високої гори св. Сергія, на вершці якої видіє гарний камінний укріпленний замок, куди йде серпентиною гарна гірська дорога. У підніжжя гори чудові гаї та огороди; навколо гори над містом йде дорога, звана „горное коно“, звідки гарний вид на місто і безкрає синє море. Хоча в місті Дубровнику тепер лише біля 10,000 мешканців, — чудові дороги, великий рух, електричний трамвай, повно авто, фіяків. Сила тут чужинців, найбільше Німців

відтак Чехів. Шле місто від моря до гори св. Сергія оточене високими та грубими фортечними мурами. З „пут од Грва“ входитьсь через фортечну браму до середини міста на „Пляца краля Петра“. На лівій біля вїздової брами уміщена велика плоскорізьба Краля Петра на коні. „Пляца Краля Петра“ це головна, широка, торговельна вулиця з численними крамницями, лавками, численними банками; від неї йдуть бічні, вузьенькі темні вулиці.

При цій вулиці є найстаріша іттика „Лекарна Domini Christi“, заснована ще 1420 р. Шля її обстеюнка з цього часу збережена: від слоїки, пляшечки з написами тодішніх ліків, мастей, ітщо. Вулиця краля Петра у горі скручує направо на пляца Двору. При цій вулиці знаходиться собор, даір, стара палата, де за венеціанських часів урочали містом лектори, вибрані з ської аристократії. В цій палаті тепер міський уряд, музеї, виставка образів. На площі Двору, поміж як у Венеції, у мініатурі куцають дубів, яких цілі стади літають з яких місцеве населення та подорожні чужинці годують. Музей поміщений у дворі; малій та має добрий і багатий природничий відділ, де є цінна збірка птахів і риб Адриатичного та Середземного моря. Є тут також всіляка одіж з давніх часів та знаряддя, які показують нашу життя та культуру цієї країни в давнину.

(Продовження буде)

